

Hankintaperiaatteet

FinELib - konsortion hankintaperiaatteet voi myös ladata pdf-dokumenttina tästä:

[Hankintaperiaatteet \(pdf\)](#)

[Acquisition Principles \(pdf\)](#)

FinELib-konsortion hankintaperiaatteet

[E-aineistojen lisensiointiperiaatteet](#) | [Avoimen julkaisemisen periaatteet](#)

FinELib-konsortion hankintaperiaatteet ohjaavat sekä avoimen julkaisemisen sopimusten että muiden FinELib-sopimusten sisältöä. Periaatteet ovat **ehdottomia**, eli niiden on toteuduttava, jotta aineiston (tuote tai palvelu) lisenssisopimus voidaan solmia.

Hankintaperiaatteet

- varmistavat, että solmittavat sopimukset vastaavat konsortion jäsenten tarpeita,
- sisältävät ne ehdot, joita konsortiossa pidetään ehdottoman tärkeinä ja
- kertovat kustantajille, mitä konsortio edellyttää sopimuksilta.

Konsortio edellyttää

- **hankittavilta tuotteilta ja palveluilta asianmukaisia ja riittäviä käyttöehtoja.**
Tuotteita ja palveluita tulee voida käyttää niihin tarkoituksiin ja niillä tavoin, jotka kuuluvat normaaliin tilaajaorganisaatioiden toimintaan. Esim. tiedeaineistoja tulee voida käyttää kaikilla sellaisilla tavoilla, jotka liittyvät tieteen tekemiseen.
- **palveluntarjoajalta asianmukaista palvelutasoa ja vastuuta palvelun tuottamisessa.**
Palveluntarjoajan tulee esim. pystyä vastaamaan oikeudestaan tarjota tuotetta/palvelua ja tarjota toimivat avoimen julkaisemisen prosessit.
- **asianmukaisia rajoja konsortion jäsenten velvollisuuksiin.**
Konsortion jäseniltä ei tule edellyttää toimia, joita ne eivät käytännössä pysty toteuttamaan, esim. aineiston käyttäjien valvonta tai näiden tekemistä väärinkäytöksistä vastaaminen.
- **kohtuullista hintaa.**
Sopimuksen hinnan tulee olla suhteessa siihen, mitä rahalla saadaan. Esim. tiedeaineistoissa avointa julkaisemista ei saa käyttää nostamaan kustannuksia ja aineistoon sisältyvien avointen artikkelien tulee alentaa lukuoikeuden hintaa.
- **tiedekustantajilta konkreettisia osoituksia siirtymisestä tieteen avoimuuteen.**
Sitoutumista osoittaa esim. tarjousten transformatiivisuuden aste.

E-aineistojen lisensiointiperiaatteet

Auktorisoidut ja paikalliskäyttäjät

Aineiston lisensoineen konsortion jäsenorganisaation **auktorisoiduilla käyttäjillä** tulee olla oikeus käyttää aineistoja sekä aineiston lisensoineen organisaation tiloissa että etäyhteydellä. Auktorisoituja käyttäjiä ovat organisaation tyypistä riippuen organisaation opettajat, tutkijat, muu henkilökunta ja opiskelijat.

Yleisten kirjastojen kirjastokortin haltijat ovat auktorisoituja tai **paikalliskäyttäjiä** sopimuksesta riippuen. Aineistojen paikalliskäytön tulee olla sallittua aineiston lisensoineen konsortion jäsenen yleisötiloissa.

Aineistojen käyttö edellyttää käyttäjätunnistusta. Käyttäjätunnistus hoidetaan toistaiseksi IP-osoitteilla. Muita menetelmiä voidaan käyttää vain, mikäli osapuolet sopivat siitä erikseen.

Aineistojen käyttöehdot

Aineisto hankintaan opiskelu-, opetus- ja tutkimustarkoituksiin.

Auktorisoiduilla ja paikalliskäyttäjillä tulee olla oikeus tulostaa ja tallentaa kohtuullisia määriä aineistoa. Kohtuullinen määrä tarkoittaa esim. yksittäisiä artikkeleita.

Kirjastohenkilökunnalla tulee olla osana tietopalvelua oikeus tulostaa palvelusta kohtuullisia määriä aineistoa kirjaston asiakkaille (auktorisoiduille ja paikalliskäyttäjille).

Opettajilla tulee olla oikeus näyttää aineistoa ruudulta/valkokankaalta opetustilanteessa. Aineistoa tulee saada käyttää kurssipakettien laatimiseen joko linkittämällä aineistoon tai tallentamalla dokumentteja sähköiseen kurssiympäristöön.

Yksittäisiä lehtiartikkeleita (dokumenteina) tulee saada käyttää **tieteelliseen kommunikointiin** sähköpostin välityksellä silloin, kun lisenssin myyjä omistaa aineiston.

Lehtiaineistoa tulee saada käyttää kaukopalveluun (*Inter Library Loan*) ei-kaupallisille tahoille jossakin sähköisessä muodossa.

Myyjän velvollisuudet

Palveluntarjoajan tulee

- tarjota hyvitys pitkittyneistä käyttökatkoista, mikäli katko johtuu tämän puolella olevasta seikasta.
- tarjota hyvitys, mikäli palvelusta poistuu aineistoa sopimuskauden aikana. Hyvitykseen oikeuttava poisto määritellään sopimuksittain.
- vastata siitä, että sillä on oikeus lisensoida aineisto sopimuksessa mainituilla ehdoilla ja korvata aiheutuva vahinko, jos näin ei olekaan. Korvausvastuulle ei hyväksytty rajoituksia.
- tarjota tilaajakohdaiset kuukausittaiset käyttötilastot. Tilastot on toimitettava vähintään neljästi vuodessa.
- olla sitoutunut tuottamaan sisällöt ja palvelut saavutettavasti (WCAG).

Palveluntarjoajan on tarjottava aineisto kaikille konsortion jäsenille, jos se on niille relevantti.

Konsortion jäsenorganisaation oikeudet ja velvollisuudet

Lisenssin hankkineen konsortion jäsenorganisaation vastuun loppukäyttäjien (auktorisoidut ja paikalliskäyttäjät) toimista tulee olla rajattu.

Konsortion jäsenorganisaatiolla

- on **velvollisuus rajata** aineiston käyttö teknisesti sillä tavoin, että verkkoon pääsevät ainoastaan auktorisoidut käyttäjät sekä paikalliskäyttäjät konsortion jäsenen yleisötiloissa.
- on **velvollisuus tiedottaa** aineiston käyttöehdoista ja puuttua väärinkäytöksiin.

Konsortion jäsenellä ei tule olla

- velvollisuutta valvoa loppukäyttäjiä, koska se on käytännössä mahdotonta.
- vastuuta loppukäyttäjien toimista, jos se on täyttänyt edellä mainitut velvoitteet eikä ole aiheuttanut väärinkäytöstä, avustanut siinä tai hiljaisesti hyväksynyt kiellettyä toimintaa.

Organisaatioiden yhdistymistapauksissa uudella organisaatiolla tulee olla oikeus valita, jatkaako se tilausta uudella hinnalla. Mikäli organisaatio ei enää tilaa aineistoa, sillä ei saa olla negatiivista vaikutusta muiden tilaajien hintoihin kyseisen sopimuskauden aikana (*merger* -lauseke). Lauseke on ehdoton silloin, kun tilaajien joukossa on potentiaalisia yhdistyviä organisaatiota tai sopimuskausi on pitkä.

Pitkäaikaiskäyttö

Pitkäaikaiskäyttö tulee saada lehtiaineistoon, joka lisensoidaan suoraan sen omistajalta.

Muut periaatteet

Palveluntarjoajan tulee tarjota konsortiohankinnasta **konsortiohyötyä** eli konsortiosopimuksen tulee tarjota etua, joita yksittäinen konsortio jäsenorganisaatio ei saisi.

Konsortio ei hyväksy hinnoittelussa *site* -mallia eli sitä, että konsortion jäsenellä on pohjahinta, johon tulee lisäyksiä sen perusteella, kuinka monta erillistä toimipistettä organisaatiolla on. Konsortion periaatteena on, että toimipisteistä ei makseta lisähintaa. Yksi konsortion jäsenorganisaatio tulee katsoa yhdeksi *site*' ksi.

Lisenssisopimusta ei solmita, ellei tilaajia ole vähintään neljä (minimikonsortio).

Avoimen julkaisemisen periaatteet

Avoimen julkaisemisen periaatteet koskevat tieteellistä lehti- ja artikkeliaineistoa, joka on lisensoitu suoraan kustantajalta.

Avoimen julkaisemisen sisältäviin sopimuksiin sovelletaan lisäksi [E-aineistojen lisensointiperiaatteita](#).

Välitön avoin saatavuus

Konsortion jäsenorganisaatioihin affilioituneiden vastaavien kirjoittajien artikkelien tulee olla välittömästi avoimesti saatavilla, eikä avoimuus saa olla riippuvainen esim. kirjoittajan rahoituslähteestä.

[Kansalliset avoimen tieteen linjaukset](#) ja [tiederahoittajien Plan S](#) edellyttävät tiedeartikkelien välitöntä avointa saatavuutta. Avoin saatavuus voidaan toteuttaa eri tavoin: avoimella julkaisemisella tai rinnakkaistallentamalla [CC BY -lisenssein](#).

Sopimuksen tulee kattaa sopimuksessa mukana olevien konsortion jäsenorganisaatioiden vastaavien kirjoittajien artikkeleiden avoin julkaiseminen sopimuksen kattamissa lehdissä arvioidusti sataprosenttisesti.

Tutkijoiden yhdenvertaisuuden kannalta on tärkeää, että sopimus antaa jokaiselle mahdollisuuden avoimeen julkaisemiseen.

Lehtien poistuminen lehtipaketista

Sopimuksen tulee sisältää mekanismi, jolla varmistetaan, että lehtien poistuessa tilatusta lehtipaketista sopimuksen arvo ei laske konsortion jäsenten näkökulmasta.

Lehtiä voi poistua tilatusta paketista useista syistä. Kustantaja voi myydä tai lopettaa lehden tai lehteä julkaiseva tieteellinen seura siirtää sen toiselle kustantajalle. Kustantaja voi myös muuttaa lehden hybridistä kokonaan avoimeksi, jolloin lehti poistuu paketista, mikäli sopimus kattaa vain hybridilehdet.

Sopimuksen hinta määritellään olettaen, että konsortion jäsenet voivat julkaista paketin lehdissä koko sopimuskauden ajan. On tärkeää varmistaa, että konsortion jäsenet saavat vastinetta rahalleen, eli mahdollisuuden julkaisemiseen niissä nimekkeissä, joista sopimus solmittiin tai esim. hinnanalennusta, jos tilatusta lehtipaketista poistuu lehtiä, jotka olisivat olleet julkaisemisen näkökulmasta olennaisia. Kokonaan avoimeksi muuttuvien lehtien osalta kyseeseen voisi tulla myös niiden sisällyttäminen sopimukseen sopimuskauden ajaksi.

Kirjoittajan julkaisuprosessi

Kustantajan tulee tarjota julkaisuprosessi, joka tukee avointa julkaisemista. Tarvittaessa virheiden korjaaminen jälkikäteen tulee olla mahdollista.

Julkaisemisen prosessi (*workflow*) sisältää kirjoittajan organisaation (affiliaation) tunnistamisen sekä avoimen julkaisemisen ja siihen liittyvien lisenssien tarjoamisen. Julkaisuprosessin tulisi olla rakennettu niin, että se tukee avointa julkaisemista, esim. avoin julkaiseminen ja CC BY -lisenssi ovat kustantajan järjestelmässä oletusvalintana tai ainakin listattu ensimmäisenä, räätälöidyt viestit konsortion jäseniin affilioituneille kirjoittajille kustantajan järjestelmässä. Mikäli julkaisuprosessissa on puutteita, tulee virheiden korjaamisen jälkikäteen olla mahdollista. Tilanteesta riippuen korjaaminen voi olla esim. maksumuurin takana olevan artikkelin konvertoiminen avoimeksi tai tutkijan maksaman APC-maksun palauttaminen.

Kirjaston/tietopalvelun prosessit: artikkelien verifiointi ja raportit

Mikäli sopimus edellyttää, että konsortion jäsenorganisaatio verifioi artikkelit, tulee kustantajan tarjota kirjastoille/tietopalveluille siihen online-järjestelmä. Artikkelien verifiointi online-järjestelmällä tulee toteutua sopimuskauden aikana.

Sopimus saattaa sisältää vaatimuksen artikkelin vastaavan kirjoittajan affiliaation verifiointista. Kätevintä on tehdä tämä online-järjestelmässä.

Kustantajan tulee tarjota kirjastolle/tietopalvelulle ajantasainen raportointi organisaation julkaisuista.

Kirjastoille/tietopalvelulle on tärkeää saada ajantasaisia raportteja oman organisaation julkaisemisesta sopimuksen kattamissa lehdissä (sekä avoimena julkaistut että maksumuurin takana olevat artikkelit).

Artikkelit ja oikeudet: CC BY -lisenssi ja tekijänoikeudet

Kustantajan tulee tarjota tiedelehtiartikkeleille CC BY -lisenssi.

Avoimen tieteen kansalliset linjaukset ja Plan S edellyttävät artikkelien avaamista pääsääntöisesti CC BY -lisenssillä.

Kirjoittajalla tai tämän taustaorganisaatiolla tulee olla mahdollisuus säilyttää tekijänoikeus artikkeliin.

Plan S edellyttää, että tekijänoikeus artikkeliin säilyy kirjoittajalla tai tämän taustaorganisaatiolla.

Sopimusten julkisuus

Avoimen julkaisemisen sisältävä sopimus tulee voida julkaista.

On tärkeää, että avoimen julkaisemisen sisältävät sopimukset ovat julkisia. Näin pyritään varmistamaan, että kustantaja tarjoaa kaikille yhtä hyviä ehtoja.

Tutkimusaineistot

Tutkimusaineistot ja niiden hallintaan liittyvät palvelut ovat FinELibin lehti- ja avoimen julkaisemisen (ja muiden) neuvottelujen ulkopuolella.

Kansallisten avoimen tieteen linjausten ja tutkimusaineistolain päämääränä on mahdollisimman laaja tutkimusaineistojen avoin saatavuus. Tutkimusaineistojen omistajuus voi olla tutkijalla tai tutkijan organisaatiolla. Tutkimusaineistojen hallintaan on tarjolla erilaisia palveluita, ja palvelun hankinta voi edellyttää kilpailuttamista. Edellä mainitusta syistä FinELib ei voi neuvotella tutkimusaineistoista tai niihin liittyvistä palveluista muiden, esim. lehtipakettineuvottelujen yhteydessä.